

TRAJANUS CSÁSZÁR KECSKEFÜLŰ!...

— szatirikus rádiójáték —

TOMISLAV KETIG:

Fordította:
Fehér Ferenc

Személyek:

TRAJANUS	SUPERSPIONIUS
ANYA	SZKÍTA FEJEDELEM
GIGANTUS	LUCIUS
TACITUS	HADRIANUS
NERVA	ELSŐ PREFEKTUS
SPIONIUS	PREFEKTUSOK

Történik az I. sz. végén s a II. sz. elején Rómában és tartományáiban.

I. KÉP

Személyek: TRAJANUS és az ANYA, később GIGANTUS
(Léptek zaja kövezett padlón.)

ANYA

Trajanus, te tudsz arról a fogyatékoságodról...

TRAJANUS

Tudok, anyám.

ANYA

S mégis elmész?

TRAJANUS

Mindazok, akiknek valami szépséghibájuk van, menni kényszerülnek. Csupán azok maradnak, akiket társadalmi rangjuk megvéd polgártársaik csipős nyelvétől.

ANYA

Róma tele van feltörekvő ifjúkkal. Oly időket élünk, amikor mindenki kapkod a rang, a tiszttség után. S hát milyenek a császáraink is! Amióta Octavianus meghalt, minden a feje tetejére állt. A légiókat korcsok vezénylik, a betegségek, a szajhák, a keresztények meg az éhség valóságos áradata zúdul reánk. Északról bármikor lecsaphatnak a törzsek. Nincs ez rendjén, fiam. A császárság vesztébe rohan.

TRAJANUS

Szép napunk lesz ma. A hideg misztrál szétzavarja a ködöt.

ANYA

Rám se figyelsz.

TRAJANUS

De hát honnan tudod te, mi van Rómában! Tegnap este az az ostoba centurio, az a szenilis tökfilkó telebeszélte a fejedet, s mindjárt készpénznek vetted, amit összefecsegett. Még vacsora közben is a prosztatájára panaszkodott... Ha emelnék a fizetését, rögtön azt mondaná, hogy ez az impérium aranykora. Ismerem én jól ezeket az iszákos senkiházikat! Bedugják őket valami tartományba, mert hát nem haltak meg idejekorán a hazáért!... Inkább azt hallgasd, hogy nyíherésznek a lovak! Most nyengelik őket... Csak már indulhatnék!

ANYA

Semmi érzéked a búcsúzáshoz. Hát ennyire nem sajnálsz a szülői otthont?

TRAJANUS

Sírjak talán?

ANYA

(Fölsóhajt s csak aztán válaszol.) Nem szükséges. De legalább légy illenedelmes. *(Ismét elhallgat.)* Ne feledkezz meg úri származásodról. Csak mi vagyunk itt igazi nemesek. Ott meg, Rómában, kerül a kocsmákat és a katonákat. Járj el a szenátusba, hallgasd a szónokokat. Az majd bölcsőbbé, megfontoltabbá tesz.

TRAJANUS

Nincs azok között magamfajta. Vének egytől egyig. Alig lehetnek okosabbak a mi centurióknál.

ANYA

Nem éppen úgy van az, fiam.

TRAJANUS

Épphogy így van, anyám. Ha az a szenátus ért volna valamit, nem megy tönkre a köztársaság. Különbön is, nekem nem tanácsok, hanem barátok kellene. Az ember egymaga nem jut semmire.

ANYA

Ugyan hova szeretnél eljutni? Azért küldelek, hogy elvégezd az iskoládat, megismerd a nagyváros életét, s aztán visszajöjj.

TRAJANUS

Vissza? Hispániába? Tán, hogy ezeknek a nagybelűeknek és gyilkosoknak filozófiáról beszéljek?

ANYA

Nem szép, hogy megveted őket. Együtt nőttél fel velük.

TRAJANUS

Nem megvetem őket. Hanem ismerem...

ANYA

Az emberek gyámolításra szorulnak, Trajanus...

TRAJANUS

Gyámolításra? Engem talán gyámolított valaki! Társaim kicsúfoltak, a lányok azt mondták rám, hogy szatír vagyok, hegyes fülű úri fatty, vaksi kis tetves... A tudásomat csak azért szerezhettem, mert egyedül voltam. Boldogtalanul egyedül.

ANYA

Még sosem mondtál ilyeneket.

TRAJANUS

Miattad nem, anyám... Talán könnyű lett volna elviselned, ha tudod, hogy azt, akit világra hoztál, szatírnak nevezik?

ANYA

Az anyát, fiam, semmi sem ingathatja meg hitében. Egyedül ő ismeri magzatát.

(Szünet.)

ANYA

Tehát Rómában szándékozol maradni?

TRAJANUS

Igen. Ott akarok maradni.

ANYA

Na és, mivel csalogat Róma — Hispániával szemben?

TRAJANUS

Rómának, anyám, nincs szeme a részletekhez.

(Szünet.)

ANYA

A járvány után annyira megbítkult a hajad, hogy attól félttem, sosem nő ki újra. Most már, hála érte az isteneknek, minden rendbe jött. Hordjál hosszú hajad és tartsd rendben. Ne törődj azzal, ha az áfjak csúfolódnak.

TRAJANUS

Erről nem kellene épp ilyen nyíltan beszélnünk...

ANYA

Én csak a hajadról beszéltem. Nem másról... S hát anyád vagyok.

TRAJANUS

Én is a fiad. De beszéltem-e előtted valaha is arról, hogy miért jár apám oly gyakran inspekcióba, azokba a távoli falvakba? Mi másért: fiatal nő-kért!... Bocsáss meg...

ANYA

(*Felindultan.*) Hallgass! (*Elsírja magát.*) Tudom én azt! De hát mondd, Trajanus, megállíthatom én az időt?

TRAJANUS

Nem, anyám. Az ember arra ítéltetett, hogy sorsa szerint haladjon előre, a halálba. (*Felsóhajt.*) No, de itt az idő... (*Felkiált.*) Gigantus! Hé, Gigantus!

ANYA

(*Szipog.*) Azt szeretném, ha centurio válnék belőled...

TRAJANUS

Vagyis bolond. Köszönöm a jókívánságaidat. Gigantus, segíts...

GIGANTUS

Vigyázzon, uram! Micsoda tüzes egy ló ez!

TRAJANUS

(*Teli torokból.*) No, majd lecsillapítják a római kancák! Ha-ha-ha...

(*Lódobaj, kiáltások, majd csend.*)

ANYA

Őrizzék meg nekem, istenek... (*sóhajtva*) akármilyen is...

II. KÉP

Személyek: TACITUS és NERVA

TACITUS

Uram, én nem értelek. Annyi sok a kiváló ifjú, pompás, fiatal patriciusok... képzettek, bátrak...

NERVA

Nem az kerestetik, Tacitusom, nem, nem... Csodállak. Történetíró vagy. Tudnod kellene, hogy kik voltak legalkalmasabbak az uralomra. A senkik és semmik, hát azok. Ezek a te kiváló ifjaid meg... ezek a dicső patriciusok... mindez lötytedék... Egy szilárd jobb, amely ráfeszül a trón körül sündörgők torkára — ez kell a császárságnak! S nem holmi finomkodó álmokóros, aki évekig nótácskáit pengeti hangszerén, s aztán egyszer csak felgyújtja Rómát... Emlékszel, hogy sercegett napokig az emberi hús? Pfuj!...

TACITUS

A történelem szórakoztató olvasmány, uram, s gyakorlatilag semmi értéke sincs. Róma nem fogadja el kegyelmedet...

NERVA

Róma el fogja fogadni. Próbálja meg nem elfogadni! Jupiterre mondom...

TACITUS

Mit mondasz Jupiterre?

NERVA

(Rövid szünet után.) Semmit. (Köhécsel.) Szóval, azt mondom, Róma nem megy bele.

TACITUS

Gyógyulásra van szükséged, uram. Jót tenne a tenger mellék.

NERVA

Azt mondtad: Róma nem megy bele. Hát persze! Nem a Tiberisbe pisált gyerekkorában, hanem az Ebróba... Ostobaság! Tudod-e te azt, Tacitusom, hogy ez az ifjú ismeri az összes klasszikusokat? Hogy az ég boltozatához éppúgy ért, mint az utak építéséhez? Hogy két hónapja olyan verset írt, amelyik Tibulluséval vetekszik?... Igaz, nagy kurafi és szeret énni. Olyankor ártózatot. Három légiós katona nem boldogul vele. Ugyanakkor hosszú, majdnem nőiesen megnövesztett haját hord, s rövidlátó. De mindez semmi, ha egy világalakodóról van szó. Márpedig ő az lesz, Tacitusom. Én határoztam így. Én, Nerva.

TACITUS

Amikor Nerva dönt, Tacitus hallgat. De Róma morogni fog.

NERVA

Róma morog, amióta létezik. S mi az, hogy „Róma”, Tacitusom? Az a maroknyi palota a Forum körül? Vagy azok a villák a környékben? Róma — ez a koldussereg, Tacitus, akiket mi táplálunk, meg az Alpokból lezúduló barbárok... Ettől a Rómától tartok én. Ezeknek kell az imperátor. Ezért is adok nekik fajtájukbéli. Mindenki csak a maga fajtájától fél ezen a földön.

TACITUS

(Nem szól egy ideig.) Mit mondjak a szenátusnak?

NERVA

Mondd meg, hogy így határozott az imperátor. S hogy légiói ott vannak a város falai alatt.

TACITUS

Azon idők minden bizonnyal nem ismeretlenek számodra, midőn az itáliai polgároknak elborult az agyuk...

NERVA

Eh, éppolyan vagy, Tacitus, akárcsak az összes testvéreid! Egy húron pendültök ti mindnyájan — értelmiségiek! Odavagytok az erős kéz politikájáért, de csak addig, amíg vérszag nem úti meg az orrotokat. Akkor aztán Pro-per-tiust idézitek, akkor aztán iszonyodtok... Ugyan mitől iszonyodtok annyira, uraim?

TACITUS

Az uralmon lévőktől.

NERVA

No, nézd csak! S miért?

TACITUS

Ment csak úgy valósíthatnak meg egy bizonyos eszmét, ha az összes többit elfojtják.

III. KÉP

Személyek: TRAJANUS és az ANYA

TRAJANUS

(Örvendezve.) Hát megjöttél, anyám?

ANYA

(Rezignáltan.) Túl későn, fiam.

TRAJANUS

Túl későn? Mire gondolsz?

ANYA

Túlságosan magasra szálltál.

TRAJANUS

Nincs olyan, hogy túlságosan magas, anyám. Akkora vagyok, amennyit érek.

ANYA

S mennyit érhet az, aki úszik, züllök... Az egész Róma erről beszél.

TRAJANUS

Az a császár, akiről nem beszélnek, nem is császár. (Gúnyorosan.) Meg aztán a rómaiaknak ez a két tulajdonsága tetszik mindössze. Mégsem válhatok ki teljesen nemes alattvalóim közül.

ANYA

Nem a császárnak kellene alattvalóihoz alkalmazkodnia, hanem az alattvalóknak császárukhoz.

TRAJANUS

Ne nyaggass, anyám. Én nem reformátor vagyok. Nekem nincs időm ilyen kisdéd játékokra. Mindenféle reformálás hiábavaló munka. A dolgok ismét visszatérnek régi kerékvágásukba, előbb-utóbb.

ANYA

(Rövid hallgatás után.) Hát akkor... mit szándékozol tenni?

TRAJANUS

Háborút indítok. Róma évtizedek óta nem terjeszkedett.

ANYA

A hajad már nem olyan göndör. És hullik. Erről se szabad megfeledkezned.

TRAJANUS

Kitűnő javaslat! Kitűnő! A nemzetet mozgósítani kell, bámmivel is! A rómaiak úgyis csak verselnek, meg a nőket hajkurásszák a privát mulatókertekben. Ideje, hogy valamit föl is fedezzenek. *(Eltűnődve.)* Elrendelem, hogy agyaljanak ki valamit, ami pótolja a haját.

ANYA

Hát ilyesmit el lehet rendelni?

TRAJANUS

Mindent rendeletbe lehet foglalni. Ha Octavianus óta több mindent elrendeltek volna, ki tudja, hol tartanánk már... Így tisztességes utaink, ember-séges külsejű városaink sincsenek. Munkanélküli meg éhező akad léptenyomom... Az emberi gondolat pedig — ez az egypár kézirat meg füzet a könyvtáramban... Ez, amit itt látsz, ez az összes, amit pár ezer év alatt kigondoltak. Még csak azt sem tudjuk, hogyan lett az ember; amint mondják, valamelyik isten formálta agyagból... Ilyen ostobaságot! Ezek az istenek már rég az idegeimre mentek. S a világ vége — hol van? Térképeinken azok a legtávolabbi pontok, ahol hajósainkat elfogta a félsz és visszaiszkoltak. S ki tudja, honnan erednek a betegségek? Kőműveseimet sonra le kellett nyakaztatnom, míg végül egyikökben a halálfélelem kialakította a gondolatot, hogyan kell hidat verni Dácia irányában. Olyan államot kaptam örökbe, hogy az embernek égnék áll tőle a haja.

ANYA

Nem értettük meg egymást, fiam. Azt kérdeztem, hogy vagy, s te arról beszélsz, hogy mit csinálsz.

TRAJANUS

Ahhoz le kellene ülnöm, s gondolkoznom rajta, hogy hogyan is vagyok. De túlságosan elfoglaltak a tennivalók. Az az uralkodó, aki tudja, hogy hogy van, olyan csak, mint a lusta bűdösbogár.

ANYA

Boldog vagy legalább?

TRAJANUS

Még mindig idegennek érzem magam.

ANYA

Megmondtam. Figyelmeztettelek.

TRAJANUS

A csücsök mindig sivárak, anyám.

ANYA

Tehát: boldogtalan vagy.

TRAJANUS

Nem vagyok se boldog, se boldogtalan. Én császár vagyok.

ANYA

Jobb lett volna visszatérned Hispániába. Te gondolkozni szeretsz. Ez a te energiusságod, mindez erőszakoltság.

TRAJANUS

En kellő dolgokat cselekszem kellő időben.

ANYA

S ha a patríciusok megkötik magukat? Ha nem akarnak háborút?

TRAJANUS

Hűségük erősebb gyűlöletüknél. Meg aztán a provinciák elapadtak. Hódítani kell. Újabb aranyat, újabb rabszolganőket. Az előkelőség nem tűri a szegénységet. Nem értem, hanem önmagukért fognak harcolni. Az uralkodóknak csupán a dicsőség jut. A többi mások ragadják el.

ANYA

Ha mindezt ilyen jól tudod, miért választottad a dicsőséget?

TRAJANUS

Mert a dicsőséget nem lehet elkölteni. Az megmarad.

ANYA

Igen, de az örökösöknek...

TRAJANUS

...hogy árnyékában éljenek, anyám. A szabad szellemű republikánusoknak ezek a fölfuvalkodott utódai nagyon is hamar megtanulták utánozni azokat, akiket ősapáik halomra öltek... De mindnyájan a feledés homályába merülnek és magukkal viszik a sírba nevüket, tekintélyüket, gazdagságukat. Én azonban, a provinciából jött, a barbár, aki többre becsüli a friss hegyi levegőt a római szennycsatornák bűzénél — én megmaradok. Egymagam. Átkoznak-e, avagy dicsőítenek? Mindegy. Egyik is, másik is annak elismerése, hogy nagyobb voltam a többinél. Most pedig hagyj magamra. A parancsnokok tanácskozársra jönnek. Vár a lakosztályod, a szolgálónőd és a testőrséged.

ANYA

Ha visszatértél, megnősülsz?

TRAJANUS

Nem hiszem. Nagy embernek a név az ivadéka, s a fia nevetség.

ANYA

Nincs szíved, fiám.

TRAJANUS

Hála az isteneknek, nincsen. Van értelmem.

ANYA

Túlságosan önhitt vagy. Túlságosan kevély.

TRAJANUS

Ebben az ügyben fordulj azokhoz, akik gyerekkoromban megaláztak. A pofon és a megszegyenítés legjobban növeli a büszkeséget. Itt van egy híres történész a palotában — ha nekem nem hiszel, kérdezd meg őt.

ANYA

Hódító utaidon legyél könyörületes.

TRAJANUS

Csak miután kielégítettem a légzőkat.

ANYA

Akkor már késő a könnyőriületesség.

TRAJANUS

Magamat jobban szeretem a szkítáknál. S nem vallást, hanem impériumot megyek terjeszteni.

ANYA

Megzavartál. Egészen elszomorítottál. Mintha nem is én szültelek volna... Még neveltetek, oktattalak...

TRAJANUS

Fáradt vagy. S még mindig provinciabeli. Menj s aludd ki magad.

ANYA

(Hallgat egy ideig.) Ha követ szülök akkor, az is csak ennyi..

TRAJANUS

Számodra — talán, de a világnak nem.

IV. KÉP

Személyek: TRAJANUS, SPIONIUS és a PARANCSNOKOK zsongó serege

(A zsongás hirtelen lecsendesedik.)

TRAJANUS

(Emelt hanghordozással, fennköltén.)

Parancsnokok!

Győztünk. Köszönet nektek a bátor magatartásért. Az impérium méltóképpen adózik majd hadütettetekért. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy két-ezer kilométer van a hátunk mögött, s a seregek fáradtak. A katonák kiéheztek, távol kerültek asszonyaiktól, a vért pálinkával meg alvással kell lemosniuk, családjukat a legyőzöttek nőjein kell elfelejteniük. Állítsatok öröket az elfoglalt település köré. Őljetek le minden húsz éven felülj férfit. A seregvezéreket fűzzétek szíjra. A többieket ne bántásatok, hadd legyen, aki megműveli a földeket. Bátor legionáriusaimnak három napra szabad kezet adok. Egyék-igyák tele magukat, elégüljenek asszonyi hússal. *(Felköhéssel, majd természetes hangon folytatja.)* Ezt a rendeletet hirdessétek ki az egységekben. S most egy utasítás, kizárólag számotokra! Mindnyájan jól tudjátok, micsoda nyomorú népség ezek a legionáriusok. Közönséges disznók. Manapság a világot sem lehet meghódítani becsületes emberekkel. Épp ezért már a harmadik hajnalon fékezétek meg őket. Nem akarom, hogy valamelyik rühös kandisznó hibájából, lesből végezzenek velem a helybeliek. Amelyik katonára ellenkezik, vagy a második vödör hideg víz után sem józanodik ki, kössétek föl az első fára. A negyedik napon sorra járom a településeket, s kifogástalan rendet akarok látni. *(Ismét felköhéssel, majd fölördít.)* Oszolj!

(A parancsnokok összeverik a sarkukat, majd pajzs- és sisakcsörgés közepette, kivonulnak.)

TRAJANUS

Mi az, Spionius? Mért maradtál itt?

SPIONIUS

He-he... megsejtettem...

TRAJANUS

Mit sejtettél meg, az ördögbe is!

SPIONIUS

Azt, hogy maradnom kell.

TRAJANUS

(*Sóhajt.*) Rendszerint megsejtöd azt is, amire nem is gondolok. (*Egy ideig hallgatagon jár le s föl a teremben.*) Jó. Hát akkor, mint mindig: éjszakára a legszebbet. S jól mosakodjék meg.

SPIONIUS

Ennyi az egész?

TRAJANUS

Nem. Küldd szét bizalmas embereidet, hogy hallják, ki mit beszél.

SPIONIUS

Megértettem. Még valamit?

TRAJANUS

(*Rávall.*) Elhallgass! (*Sóhajt.*) Nem mehet ez így soká, Spionius... Ha nem fékezed a nyelvedet s nem tanulsz türelmet, testnevelési miniszterré nevezlek ki! (*Enyhébben.*) Holnap vezesd elém a szkíta fejedelmet. És szerelj be lehallgató-készülékeket a parancsnoki sátrakba. (*Fellobbanva.*) Kénytelen lesznek gyarmati seregeket szervezni. Nagy Sándornak is félre kellett tennie útjából a macedónokat. Csak a feleségük szoknyáján járt az eszük, s a császárságról megfeledkeztek. (*Hirtelen.*) Mire vársz? Tán engem is kihallgatsz? Tűnj el!

V. KÉP

Személyek: TRAJANUS és a SZKÍTA FEJEDELEM

FEJEDELEM

Hívtátál.

TRAJANUS

Igen. Rendet akarok teremteni. Törzsöd tagjai holnaptól a római impérium polgárai, s a római polgárok összes jogaival rendelkeznek.

FEJEDELEM

Köszönet érte. De miért nem mától?

TRAJANUS

Diplomácia, kedvesem, diplomácia...

FEJEDELEM

E diplomácia miatt az utóbbi húsz évben egyetlen szkíta sem múlt ki természetes halállal. A fegyvereknek meg se szeri, se száma.

TRAJANUS

Mit tehetek én itt? Ezek kényszerítő körülmények.

FEJEDELEM

(Felsőhajt.) A lánnyal meg voltál elégedve?

TRAJANUS

Jó volt, azt meg kell hagyni. Úgy látszik, tapasztalata van a hódítókkal.

FEJEDELEM

Amint mondd. Úgyszólván megbízatása ez. Tudod, afféle átjáróház az országunk. Minduntalan polgárainak kiált ki bennünket valaki.

TRAJANUS

Mától ezt nem teszi senki. Róma mégiscsak a legerősebb.

FEJEDELEM

Mennyivel adózunk évente?

TRAJANUS

Ércet fogtok bányászni. Jó vasatok van. Seregeim nem tudnak takarékoskodni. Minden csata után új pajzsokat és sisakokat kovácsolunk. Hát ha egyszer gyávák!

FEJEDELEM

Az enyémekek még rosszabbak.

TRAJANUS

Igen, a patriotizmus egészen kivészett. Ha ötödikéig nem kapják meg a zsoldjukat, lármáznak, mint a hülyék.

FEJEDELEM

Igazad van. Teljesen igazad van. Épp a legjobb időben jöttél. Már úgyis elhatároztam, hogy levezem a kezem az egészről. Te most aztán dugd az öklöd az orruk alá, hadd húzzák be a nyakukat.

TRAJANUS

De hát mit követelnek?

FEJEDELEM

Parlamentet. Demokráciát.

TRAJANUS

Hát mért nem adod meg nekik? Én már azt hittem, hogy pénzt követelnek.

FEJEDELEM

Nem olyan egyszerű a dolog. Veszélyes az.

TRAJANUS

Ugyan már! Nekem is van szenátusom, s mit bírnak velem?

FEJEDELEM

Igen ám, de az enyémekek döntési jogot is követelnek.

TRAJANUS

Tudod-e, hogy ez nagyon érdekes! Az istenekre mondom, érdekes! Ezek a te előjáróid aranyat tojó libák! Tudod, mit? Bevezetem én ezt itt! Bevezetem az egész birodalomban! Nincs kamatozóbb dolog az ostobák hiúságánál! Majd én terjesztem a javaslatokat, s ők hadd döntsenek! Fejedelmem, ez lesz a legvidámabb parlament a történelemben!

FEJEDELEM

Elment az eszed! Hát a hatalom?

TRAJANUS

Nem értettél meg, fejedelem! Csak a formán változtatok, semmi más. Ha szorítani akarsz a kötőféken, előbb egy kicsit meg kell lazítanod.

VI. KÉP

Személyek: TRAJANUS, SPIONIUS, ELSŐ PREFEKTUS és egyéb PREFEKTUSOK.

TRAJANUS

Prefektusok! Köszönt benneteket a birodalom, amely bizalmat szavazott nektek, hogy végtelenbe nyúló területeit igazgassátok!

HANGOK

Éljen az Imperátor!

TRAJANUS

Én, Trajanus, az Imperátor, úgy döntöttem, hogy ezt az államot a jövőben azon határozatok alapján irányítjuk, melyeket ti szavaztok meg, ti, sokat szenvedett, hón szeretett provinciáink képviselői! Demokrácia és parlamentarizmus — e két fogalom lesz birodalmunk virágzásának záloga! Elég volt a közteherviselésből! Elég volt a súlyos teherétélből, amely épp azokat sújtotta, akik ez ország gazdagságát teremtették elő!

(Taps és helyeslő felkiáltások.)

TRAJANUS

Ez az ország nem engedheti meg, hogy egyfelől tékozzanak, másfelől éhezzenek... *(Taps.)* Pénzügyi szakértőim fölmérték a birodalom jelen helyzetét s javaslatot dolgoztak ki, amit most felolvasok nektek... Hé! Micsoda sötétség ez?

HANG A TEREM MÉLYÉBŐL

Műszaki hiba.

TRAJANUS

(Maga elé.) Élhetetlenek! Nem képesek rendben tartani az energetikai rendszert! Spionius... talán nem szabotázs?

SPIONIUS

Nem, biz' isten!

TRAJANUS

Ahá, megjött a világosság! Jól van. Folytassuk! Tehát, amint mondtam, népeink jóléte érdekében úgy döntöttem, hogy e képviselői testület elé terjesztem a következőket:

Először: a Birodalom valamennyi polgára évi jövedelmének 25 százalékát adja az államszükségletek fedezésére. Nem történik meg, mint eddig, hogy az utolsó teheneuskáját kötik el az istállóból, s nem üritik ki padlását az utolsó szem gabonáig. Bőségben fogtok élni...

HANGOK

Éljen a császár! (Ütemes éljenzés: „Trajanus! Tra-ja-nus!”)

TRAJANUS

Másodszor: a 18. életévüket betöltött ifjak csupán két évet katonáskodnak, s utána visszatérnek birtokaikra, családjukhoz... Nem pedig...

(Taps)

SPIONIUS

Imperátori felség! Csak a legionáriusok tapsolnak...

TRAJANUS

Tán csak nem gondolod, hogy a prefektusok olyasminek is tapsolnak, ami nem vonatkozik rájuk! Naiv félművelt vagy, s nem rendőrfőnök... (Felköhécsel.) Nem pedig úgy, mint eddig, hogy egyesek egész életükben csak harcolnak, mások meg bebüdösödnek az ágyukban... Ezenkívül mindössze a következő terhek lesznek: száz ezrelék a tudományos munkára, huszonnégy ezrelék a művelődésre és száztizenöt ezrelék a fegyverkezésre. Van valami kérdés?

SPIONIUS

(Halkan.) De uram, hisz ezek nem tudnak számolni, a fele pedig írástudatlan...

TRAJANUS

Fogd be! Tudom. (Hangosan.) Tehát?

(Mozgolódás, moraj.)

ELSŐ PREFEKTUS

Szóllhatok?

TRAJANUS

Gyerünk!

ELSŐ PREFEKTUS

Mennyire rúg ez az egész?

TRAJANUS

Tudod te, hogy mi az ezrelék?

EGYÉB PREFEKTUSOK

Sokat is tud ő! (Nevetés.)

ELSŐ PREFEKTUS

(*Sértődötten.*) De még mennyire, hogy tudok!

TRAJANUS

Nos? Te mit gondolsz?

ELSŐ PREFEKTUS

(*Zavartan, sarokba szorítva.*) Én? Én azt gondolom, amit a többiek gondolnak. Hogy ez sok lenne? Ugyan! Csekkélység!

TRAJANUS

Hát akkor?

(*Fegyvercsörrenés*)

TRAJANUS

Figyelmeztetem a légió teremben lévő tagjait, hogy csillapuljanak, s tegyék lehetővé a prefektusoknak, hogy szabadakaratúlag döntsenek. Tehát?

HANGOK

Hát a fizetésünk mennyi lesz?

TRAJANUS

Kétszerese az eddiginek!

PREFEKTUSOK

Hurrá! Éljen a császár! Ave! Vivat! Hurráá... *Delíriumba átcsapó lelkesedés.*)

SPIONIUS

(*Miután a lárma elült.*) Gratulálok!

TRAJANUS

Hordd el magad! És rendeld el, hogy azonnal lássanak hozzá új raktárak építéséhez!

VII. KÉP

Személyek: TRAJANUS és az ANYA

TRAJANUS

(*Dühösen.*) Meddig jársz a nyomomban, mint valami végzet?

ANYA

Szörnyű dolgokat művelsz, fiam.

TRAJANUS

A művelődés fejlesztéséért többet tettem összes elődeimnél. Fölépítettem a világ legnagyobb hídját. Az utak behálózzák az egész impériumot. Meghódítottam Örményföldet, Asszíriát és Mezopotámiát, a karavánok egymás után hordják a kincseket a fővárosba. Mit akarnál még?

ANYA

Az emberek éheznek. Sorra halnak a provinciákban...

TRAJANUS

Nem maguk szavazták-e meg mindezt?

ANYA

Akik szavaztak, azok nem is halnak meg... Ez a te demokráciád közönséges csalás.

TRAJANUS

Én senkit nem csaptam be. Nem hívhattam össze egy rakásra az impérium összes lakosságát a Forumon. Minden rendszer válságokat él át, amíg be nem járódik. Meg aztán az elmélet és a gyakorlat sosem voltak tejtestvérek.

ANYA

Ez nem tarthat soká. Föl fognak lázadni.

TRAJANUS

Ki ellen?... Hallgass ide, anyám! Én császár vagyok, s nem erkölcsi felügyelő. Elindítottam egy folyamatot...

ANYA

Te egy démon vagy!

TRAJANUS

Fárasztasz, anyám. *(Ásít.)* Mennem kell. Vár Apollodorosz.

ANYA

Önmagadnak állítasz emlékművet?

TRAJANUS

Az okos ember semmit sem hagy másokra. *(Lelkesen.)* Magasabb lesz minden római épületnél! Hadd lássanak akkor is, amikor nem vagyok itt. *(Nevetve.)* Az megnyugtatja az idegeiket!

ANYA

Meg fognak ölni...

TRAJANUS

Engem? Kicsoda?

ANYA

Mi mást várhatsz tetteidért?

TRAJANUS

Hallhatatlanságot. Én, anyám, időben fölvettem a legendák vértjét. Abba senki sem dőlhet bele.

ANYA

Caesarnak is legendás híre volt.

TRAJANUS

Caesar felaprózta a háborúit, s minduntalan eljárt Rómából. Én két nagy házast csináltam, s itt maradtam. Fölépítettem mindazt, ami maradandó, s mellőztem azt, ami feledésre van ítélve. Én nem amatőr vagyok.

ANYA

(*Sóhajt.*) Úgy látszik, nem arra születtem, hogy egy imperátornak legyek az anyja...

TRAJANUS

Dehogynem, anyám, dehogynem. Minden imperátornak az anyja humanista. Semmi sem fedí úgy egymást, mint az emberszeretet meg a kegyetlenség. Egyensúly, anyám, egyensúly! Mihelyt az megbillen, oda minden. Épp azért, látogass meg gyakrabban. Szeretek elbeszélgetni a másik énemmel.

VIII. KÉP

Személyek: TRAJANUS, SPIONIUS és GIGANTUS

TRAJANUS

Ave, Spionius! Mi újság?

SPIONIUS

Magam sem tudom, hogyan közöljem ezt...

TRAJANUS

Mit?

SPIONIUS

Felséged parókamestere... Tegnap este bizalmasan megsúgott valamit.

TRAJANUS

Na és? Talán csak nem kellemetlen megmondanod? Mi? Ki fizet: én vagy a parókamesterem?

SPIONIUS

Te, nemes és jó uram! De téged illet... isteni személyedről van szó...

TRAJANUS

Talán csak nem valami ódát írt hozzám?

SPIONIUS

(*Zavartan.*) Nannem... Dehogynem...

TRAJANUS

Vagy talán valami új találmányról van szó?

SPIONIUS

Nem... az sem.

TRAJANUS

Hát akkor mi az?

SPIONIUS

Azt mondta, hogy felségednek ...

TRAJANUS

Nos, mi van velem?

SPIONIUS

Hogy is mondjam csak ... Kicsúfolta felségedet ...

TRAJANUS

Engem? Hogyan?

SPIONIUS

Azt mondta ... Ó, istenek ... azt mondta ...

TRAJANUS

(Türelmét veszítve.) Mit mondott? Beszélj, vagy takarodj innen!

SPIONIUS

(Egy lélegzetre.) Azt mondta, hogy felségednek kecskefüle van!

TRAJANUS

(Rövid hallgatás után.) Úgy! Hát ikár! Az imperátor kicsúfolására csak egy büntetés van. Menj és hajtsd végre. *(Hisztérikusan.)* Azonnal! *(Ismét lecsillapodva.)* Aztán emeljetez neki szobrot.

SPIONIUS

Értem, uram! *(Elfut.)*

(Rövid szünet. Majd Trajanus megrántja a csengő zsinórját. Léptek.)

GIGANTUS

Hivattál, uram!

TRAJANUS

Jól figyelj ide! Spionius nyomába eredsz. Árnnyékként követed. Miután megölte a parókakészítőt, végzel vele. Utána elhíreszteled, hogy a parókamestert bűnös kezek aljasul meggyilkolták, de a gonosztevőt azonnal elérte az imperátor kéréselhetetlen igazságérzete. Csak siess!

GIGANTUS

Repülök, uram!

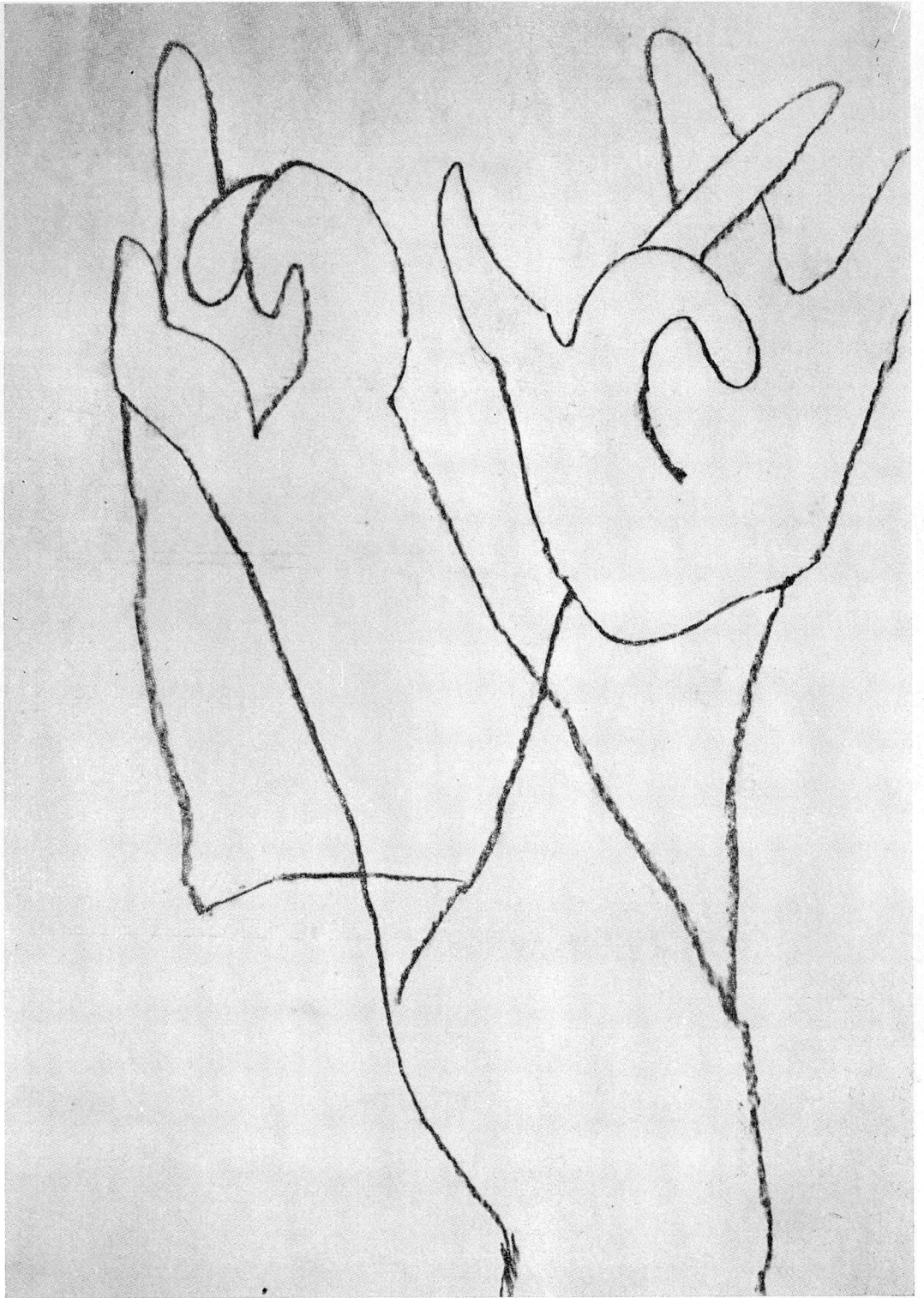
(Dobogó léptek.)

IX. KÉP

Személyek: TRAJANUS, SUPERSPIONIUS és TACITUS

TRAJANUS

Nos, Superspionius, elégedett vagy az állásoddal?



SUPERSPIONIUS

Méghetetlenül boldog vagyok, Felség!

TRAJANUS

Összetett feladat vár rád: az imperátor szeme, füle és keze vagy!

SUPERSPIONIUS

Minden szemvillanása parancs számomra!

TRAJANUS

Mit végeztél az első megbízatással kapcsolatban?

SUPERSPIONIUS

Megtaláltam azt az asszonyt, akinek a megboldogult párókakészítő azt mondta...

TRAJANUS

Ahá! Tartóztasd le, s azonnal vedd elejét a további híresztelésnek!

SUPERSPIONIUS

De az már elmondta a sógorának...

TRAJANUS

Óó! Készítsétek ki őket!

SUPERSPIONIUS

De ez is már elmondta a toscanai rabszolga-felügyelőnek... ez a felügyelő pedig...

TRAJANUS

(*Felindultan.*) Elég! (*Rövid hallgatás után.*) Nem gyilkolhatom halomra az egész lakosságot... Mit tegyek?... Istenek, mit tehet egy imperátor az ócsárlás ellen?... (*Hirtelen.*) Hívd ide Tacitust!

(*Szünet.*)

TACITUS

Hívatott felséged?

TRAJANUS

Bocsáss meg, hogy egypár percre elszakítalak az annaleseidtől. Tudom, ugyanazt jelentik számodra, mint számomra az impérium. De kénytelen voltam...

TACITUS

Enre felségednek joga van.

TRAJANUS

Nincs most beszélhetnékem a jogról. Te meg én, vagyis mi, nem vagyunk közönséges halandók, mi vagyunk mindaz, ami ebből a Rómából megmarad. Nekünk másképp kell beszélgetnünk.

TACITUS

Okosabb vagy Nervánál, uram. Az mindig udvari bolondként kezelt.

TRAJANUS

De mortuis nihil nisi bene; az udvar egyetlen udvari bolondja maga a császár.

TACITUS

Mért vagy ilyen komor?

TRAJANUS

Emlékezhetsz rá, hogy morgott az egész Róma, amikor konzullá lettem...

TACITUS

Tudom. Én is morogtam. Róma most is morog.

TRAJANUS

Adókat kellett kivetnem! Belülről voltunk szétforgácsolódva, az állampénztár üresen állt, a népművelődés semmilyen szinten... Az országutak rosszak voltak, a hadsereg nem ismert fegyelmet, a patríciusok árulókká váltak. Hát Róma nem ér többet, mint egyes életek?

TACITUS

Nem tudom.

TRAJANUS

Persze, igazad van. Én sem tudom. De a cselekvésre született embernek állást kell foglalnia!

TACITUS

Az is igaz.

TRAJANUS

S miután állást foglalt, elképzelései megvalósítása érdekében szembe kell fordulnia a többiekkel.

TACITUS

Igazolást keresel?

TRAJANUS

Te nem humanista vagy. Te bölcs vagy. Mondd meg nekem: tettem én valamit ezért az impériumért?

TACITUS

Sokat tettél. De meglettünk volna anélkül is.

TRAJANUS

Azt hiszed talán, mindegy, hogy disznómódra vagy emberként élünk?

TACITUS

Egyaránt élünk disznómódra is, emberként is.

TRAJANUS

De az arányok... én azokról beszélek!

TACITUS

Csillapulj, Trajanus. Csakugyan sokat tettél. De egy napon kő kövön nem marad mindebből. Minden pusztulásra van ítélve, s ezért jobb kevesebbet tenni, semhogy sok pusztuljon.

TRAJANUS

Ha az én helyemben vagy, akkor is ilyen érzéketlen lennél?

TACITUS

Nem. Akkor ugyanazt tenném, amit te. De én a magam helyén vagyok, s nem a te helyedben.

TRAJANUS

Köszönöm, Tacitus. Köszönöm neked. . . De ezek a polgárok, akiknek a tekintete egy napra sem hatol el a jövődbe, ezek, akik csak magukat ismerik, s önmagukhoz mérik a világot — miért nem becsülnék ezek? Én nem a te császárod voltam, hanem az övéké! Nekik tettem, amit cselekedtem! S ők? Miután mindent megkaptak, miután elteltek, felvilágosultak és biztonságban érezték magukat, elhatározták, hogy bosszút állnak azon, aki mindent megteremtette számukra. *(Halkan.)* Az egész Róma azt vette szájára, hogy kecskefülem van. . .

TACITUS

Hát olyan alacsonylelkű lennél, Trajanus, hogy törődsz ezzel? Énrám mindenki, még a császárok is azt mondták, hogy Hepheisztosz fattya vagyok, homoszexuális és ganajevő; hogy varázslattal foglalkozom, és a rabszolgák gyerekeit eszem. Neked meg csak kecskefület ragasztottak, s máris idegeskedel. Hanem. . . mondd, csakugyan kecskefüled van?

TRAJANUS

(Zavartan, feszengve.) Hát. . . tudod, egy kicsit alaktalanok, hegyesek, így születtem. . .

TACITUS

Te vagy az oka. Ha nem rejtetted volna ezt a hiányosságodat, senki észre sem veszi. Volt már mindenféle császáruk: sánta, impotens, örült, s te a hegyes füleddel is a legelfogadhatóbb vagy. . . Ugyan már, ne barmolj!

TRAJANUS

De hát ez olyan aljas, olyan ocsmány, Tacitus! Ha azt mondják, hogy rossz imperátor vagyok, hogy bolond vagyok, vagy mit tudom én, mi vagyok, nevetek rajta, ennyi lenne az egész, de ez. . . Egy ostoba kis pletyka, ami jobban fáj, mint. . . *(Sóhajt.)* Ismét szemtől szembe kerültem azokkal az irigy, nyomorult telhetetlen bűnözőkkel, akikkel ugyanez miatt Hispánia legelőn annyit verekedtem. . .

TACITUS

Amivel kezdi, azzal fejezi be az ember. Imperátor lettél, meghódítottad Dáciát, Mezopotámiát, magad lettél a történelem, s mindezt csak azért, hogy elrejtöd a füled. Ha hibátlan a tested, sosem válsz azzá, ami vagy. A baj az, hogy számodra — minden okosságod s minden elért eredményed ellenére — a füled többet jelent, mint a dicsőséged.

TRAJANUS

Az imperátornak is joga van embernek lenni.

TACITUS

Az ember nem a biológia. Az ember ott kezdődik, ahol a biológia véget ér.

TRAJANUS

Ezt könnyű mondani, de nehéz annak lenni.

X. KÉP

Személyek: TRAJANUS, az ANYA, később GIGANTUS, LUCIUS s HADRIANUS

TRAJANUS

Elalvás előtt eljöttem húsz csöpp humanizmusért.

ANYA

Öregasszony létemre mit mondhatok én neked, aki erőd teljében vagy?

TRAJANUS

Nő vagy, s engem nők bántottak meg.

ANYA

(*Rémülten.*) Levetted a parókádat?

TRAJANUS

Nincs rá többé szükségem. Tudja mindenki.

ANYA

(*Hosszabb hallgatás után.*) Jól tetted. Nem maradt más választásod. (*Ábrándosan.*) Most visszatérhetünk a mi Hispániánkba, Róma meg hadd süljön tovább a maga zsírjában, hadd válasszanak maguknak egy közönséges fülű császárt, s hadd rabolják őket a barbárok.

TRAJANUS

Nem, anyám, nem megyünk. Nem Rómáról van szó. Rólam. Hispániában is kezdődött mindez. Mindig így van ez. Amikor a környezetet rájön, hogy fölébe nőttél, akkor kigyalja, mondjuk, a kecskefület. Most éppúgy fölötte állok Rómának, mint egykor Hispániának. S mindjárt fölbukkant a kecskefül. De én ott maradok, ahol vagyok.

ANYA

Az asztaltól asztalig vándorló ócsárlás ellen semmit sem tehetsz.

TRAJANUS

De tehetek, anyám. Máris tettem.

ANYA

Mit tettél? Te, kevély...

TRAJANUS

(*Mélán.*) Nem bocsátod meg egykönnyen... Mégis megtettem. Tegnap, miközben beszédemet mondtam, mekegni kezdtek a szenátusban. Félbeszakítottam a beszédemet, s kijelentettem, hogy mindazokat, akik még mekegni merészelnének, megfosztom szenátori állásuktól s elkobozom a vagyonukat, mert a szenátus emberek fóruma, s nem állatoké, egyébként pedig a birtokokat meg kell védelmezni az agyalágyultak beszámíthatatlanságától.

ANYA

És?

TRAJANUS

Semmi. A mekegés megszűnt.

ANYA

Ott megszűnt, de majd felüti a fejét másutt. Olyan ez, mint a járvány: egyszerre terjed minden irányban.

TRAJANUS

Hallgass végig. Ez nem minden. Találtam egy ifjút, aki beleegyezett, hogy a sebészem levágja a fülét. A sebészt ezután a Tiberisbe vettem, az ifjút pedig magamhoz fogadtam s örökösömnek nyilvánítottam. Ugyanakkor bejelentettem, hogy az Impérium minden polgárát — tekintet nélkül a nemzetiségére — magas állami hivatalba helyezem, amennyiben kecskefülűek. A kecskefülűek most menősek, anyám. Ők a modernek. Egy napon, nem is sokára, a rómaiak nevetni fognak a közönséges fülűeken. Tudod, hogyan lehet a világot legsikeresebben kormányozni? Hogyha a feje tetejére fordítjuk.

ANYA

Elhiszem, hogy beleegyeztek. Az emberek mindenbe beleegyeznek, különösen, ha kényszerülnek rá. De csak ideig-óráig. Egy napon...

TRAJANUS

Egy napon? (*Kitör belőle a nevetés.*) Az az egy napon nagyon messze van. Róma évszázadokig marad meg egyetlen világhatalomnak s császára a világ korlátlan hatalmú urának. S egy ilyen császár nem változtat egykönnyen a dolgok szokásos menetén. Én ezt megtehettem, mert várták is ezt tőlem valahányan. De anyám ott fog lebegni minden elkövetkező uralkodó fölött, és senki sem mer majd szembeszállni vele.

ANYA

Tudod, Trajanus, hallgatlak és elgondolkozom. Azt hiszem, minden soron következő főembered egytől egyig benyali csúszómászó lesz

TRAJANUS

Miért, anyám?

ANYA

Hogyhogy miért! Hát azt várod, hogy tisztességes, becsületes, büszke emberek részt vállalnak majd ebben a te véres komédiában? Ne reméld ezt, fiam. Ha barátaid lesznek, akkor visszavonulnak, s ha nem állhatnak, összeesküvést szőnek majd ellened. S akkor mi marad számodra? Egymagad leszel, körötted a pretoriánusok dárdái... s Gigantus, aki összegömbölyödve, ebként kuporog majd páholyod ajtajánál... S ott leszek még én, betegen, megöregedve, uralkodói elmédnek túlságosan egyszerű mivoltomban...

TRAJANUS

De hát számomra nincs visszaút, anyám! A császári esküt nem lehet...

(*Lárma a bejárat ajtó előtt.*)

GIGANTUS

Uram! Egy patricius szeretne elé járulni gyermekével!

TRAJANUS

(Szórakozottan.) Bocsásd be...

(Léptek, hangok.)

LUCIUS

Hódolatom, ó, isteni Caesar!

TRAJANUS

Ez a fiad?

LUCIUS

Igen, uram.

TRAJANUS

Mért vezetted magaddal? Melyikötök akar velem beszélni?

LUCIUS

Előbb én.

TRAJANUS

Anyám, hagyjál bennünket magunkra.

(Szünet. Lassú, öreges léptek.)

TRAJANUS

Nos?

LUCIUS

Talán nem is emlékszel rám. Pedig ott voltam veled minden hadjáratban. Karomat a Tigris partjának tájékán vesztettem el. Tüdőmet a hegyilakók döfték át a Kaukázusban.

TRAJANUS

Emlékszem rád. Lucius vagy. Bátor voltál. És jó hadvezér.

LUCIUS

Bálványoztalak. Szobrod másolata ott van házamban. Azaz ott volt egészen tegnapiig.

TRAJANUS

Megbántottalak?

LUCIUS

Nemcsak engem, Trajanus. Összes hőseidet, mindazokat megsértetted, akikkel Róma hírnevét vitted szét a világba. De nem ezért jöttem.

TRAJANUS

Hanem?

LUCIUS

Farancsnokoltál fölöttünk. Hallgattunk szavadra. Mivel legújabb rendeleterednek is alá akarom magam vetni, eljöttem. Magammal hoztam a fiamat is, mert azt akarom, hogy a rendelet őt is érintse. Az én családomban minden

férfi hadvezér volt, így hát az lesz ő is. Hadd kezdje kicsi korában. Hadd szokja meg az engedelmességet az imperátorral szemben.

TRAJANUS

De hát mit akarsz tőlem valójában?

LUCIUS

Ezt a kést hoztam magammal. Íme! Fogd, és hajtsd végre akaratodat!

TRAJANUS

Miféle akaratomat? Nem értem!

LUCIUS

Mess bele a fülünkbe! Katonáid vagyunk, régi és leendő harcosaid! Majd ha újra menetelünk éhesen és szomjasan a sivatagok forró ege alatt, hadd tudják, kié vagyunk, és kiért halunk meg! (*Felnyöszörög.*) Hadd tudják! Hadd tudják!

TRAJANUS

Te... Te megőrültél! Mi jut eszedbe!

LUCIUS

Mi jutott neked eszedbe? Hát te azt hiszed, nem vettük észre, hogy a füleid alakbalelőnek? Hallgattunk és masíroztunk, mert úgy vágtattál századtól századig, akár a démon, aztán a légió élén rohamoztad az ellenséget. S most megijedtél a római pletykafészekektől, kenceficéled magad, aggódsz a külsődért... (*Kiabál.*) Hol a pomádéd, imperátor? Hordasz-e mellkötőt meg fűzőt? Ólj meg itt, egyetlen fiammal együtt, de ne csinálj ilyet magadból, s ne tedd ezt velünk... (*Nyöszörögve.*) Térj magadhoz, Trajanus!

(*Csend, csak a szipogás hallatszik.*)

TRAJANUS

(*Halkan és letörtten.*) Kelj föl, és menj.

LUCIUS

Ez minden? Csak ennyi a mondanivalód?

TRAJANUS

Hát mit akarnál, hogy mondjak? Azt hiszed, hogy ez olyan egyszerű? Milyen füled van neked? Gyermekként ki ringatott? Szökőkutak árnyékában, udvarhölgyek muzsikája mellett nőttél fel, mint normális, jól nevelt és elkényeztetett gyerek! S most mit akarsz tőlem? Hogy megöljelek a sértés miatt, s aztán Róma elátkozzon? Vagy hogy megessen a szívem, s vonjam vissza a rendeletemet? Nem, Lucius, ezt nem csikarod ki tőlem. Szégyellj magad e gyerekek előtt! Azért vezetted ide, hogy kegyetlenségem vagy gyöngeségem tanúja legyen? Utolsó gané vagy te, nem hős! Vajon a halott rómaiak eljönnek-e, hogy mutogassák lenyakazott törzsüket? Nektek kell a mellkötő meg a fűző, nektek, akik csonka karotokat és csonka eszeteket lobogtatjátok, s azt képzelitek, hogy isten tudja, mit nem cselekedtetek, amikor egyszerűen kötelességeket végeztetek! Kifelé a palotámból, alattomos római uraságod! Kifelé, és vidd ezt a gyereket, hadd játsszák a pajtásaival, s eszméljen, amikor eljön annak az ideje!

HADRIANUS

Hadrianusnak hívnak, Caesar.

TRAJANUS

Hogyan? Ahá, azt mondd, Hadrianusnak hívnak. Szép név. S most menj játszani.

HADRIANUS

Kérem, hogy messe be a fülemet.

TRAJANUS

Mit beszélsz?

HADRIANUS

Már minden társamnak metszett füle van. Most csúfolnak. Azt mondják, hogy nem vagyok igazi római.

TRAJANUS

(Rövid szünet után.) Nem is vagy az, Hadrianus. Úgy vagy te, mint én: egymagad a hatalmas, igaztalan világban. Nem, Hadrianus. Nem teszem ezt veled. Maradj ilyennek, amilyen vagy: megbélyegzett és bölcs. (Elhallgat.) Menj, Lucius. A fiad itt marad nálam. Tacitus fogja tanítani. S ha eljön az ideje, megteszem érte azt, ami szükséges lesz. Ja igen! Gyere közelebb!

LUCIUS

Aááááh! Jaj...

TRAJANUS

Íme, megtettem, amit kívántál. Most menj. Nemsokára metszésre jönnek a szenátorok is.

LUCIUS

Fáj...

TRAJANUS

Nekem is fáj. Fájdalmatokat osszátok meg császárokkal, dicső római nemesek! Mindjárt szebb vagy, Lucius! Becsületszavamra, szebb vagy! S most mekegj egy kicsit! Nem muszáj... Tréfáltam! (Nevet.) Előre, Lucius, vezesd a légiókat, támaszd fel Rómát és legyen a hegyes füleddel! Ugye, milyen szép dolog ez! Pompás! (Kikiált.) Gigantus! Hé, Gigantus!

GIGANTUS

Parancsolj, uram...

TRAJANUS

Vezesd ki a nemes Luciust. S ha megérkeztek, jelentsd a szenátoroknak, hogy egyenként, tolongás nélkül jöjjenek be.

(Gigantus kimegy, csend.)

TRAJANUS

Menj most, Hadrianus. Menj a könyvtárba. Van ott egy könyv a csillagok mozgásáról. Eljön az idő, amikor jöllehet neked is ezt a visszatartó mester-

séget kell csinálnod: uralkodni Rómán... Addig olvass és gondolkodjál. Ez később nem sokat használ, de nem is árt. Egyszer majd, ha lesz egy kis időm, elvezetlek s megmutatom, hol születtem. Ott is olyanok az emberek, akárcsak itt. De a dombok gyönyörűen zöldellnek. Az ember egy rút, reménytelen teremtmény, s ha uralkodó leszel, őrizkedj attól, hogy bárkit is megszánj. Mert minden bokorban egy-egy farkas rejtőzik.

HADRIANUS

Mi az a farkas, Caesar?

TRAJANUS

A farkas? Hát persze, te városi gyerek vagy, te ezt nem tudod. A farkas, Hadrianus, ugyanaz, mint az ember. Csak kevésbé veszedelmes, mert nincs értelme.

GIGANTUS

(*Bejőve.*) A szenátorok megérkeztek!

TRAJANUS

Menj, Hadrianus! Kezdődik a valóság!

— Vége —